การปะทะระหว่างแนวคิดของขงจื่อและพระพุทธศาสนาผ่านวรรณกรรมเรื่อง “ทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์” ในราชวงศ์จิ้น

The Clash between Confucian Thought and Buddhism through Literature
“The Theory of Monks Not Worshiping the King” in the Jin Dynasty

วรรณรัตณ์ มหาธาราทอง[1] และกนกพร นุ่มทอง[2]
Wannarat Mahatharathong[1] and Kanokporn Numtong[2]
สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Chinese Section, Eastern Languages Department, Faculty of Humanities, Kasetsart University.
E-mail: wannarat.ma@ku.th[1]

Received 8 December 2023 **; Revised** 21 January 2024**; Accepted** 2 May 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดที่แตกต่างระหว่างปรัชญาขงจื่อและพระพุทธศาสนาอันเป็นที่มาของปรากฏการณ์สมณะไม่ไหว้กษัตริย์ในสมัยราชวงศ์จิ้น โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและวิเคราะห์สาเหตุของการปะทะทางความคิดที่แตกต่างนี้ ผลการศึกษาพบว่าวาทกรรมของภิกษุฮุ่ยหย่วนผ่านทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์นั้น ประสบผลสำเร็จในการโต้แย้งคำสั่งจากราชสำนักและตอบประเด็นข้อสงสัยจากลัทธิขงจื่อได้อย่างแยบยล จนเป็นทฤษฎีต้นแบบของพระพุทธศาสนาในประเทศจีน เมื่อพระพุทธศาสนาและขงจื่อมีวิวาทะหรือการปะทะทางความคิดที่เกิดขึ้นอีกในภายหลัง

คำสำคัญ: การปะทะทางความคิด; ขงจื่อ; พุทธศาสนา; ทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์; ราชวงศ์จิ้น

Abstract

The purpose of this research article is to study the difference between Confucian philosophy and Buddhism which is the origin of the phenomenon of monasticism in the Jin Dynasty. By using the method of studying the documents and analyzing the causes of this clash of different ideas. The results of the study revealed that the discourse of Monk Hui Yan through the monastic theory of not paying homage to the king was succeeded in disputing orders from the imperial court and subtly answering questions from Confucianism Until it became the original theory of Buddhism when the Buddha and Confucius had a dispute or clash of ideas that occurred later.

Keywords: Clash of ideas; Confucius; Buddhism; theory of monks not worshiping the king; Jin Dynasty

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ดินแดนจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่น ในยุคแรกนั้นชาวจีนรู้จักพระพุทธเจ้าในฐานะเทพเจ้าเท่านั้น ต่อมาในสมัยราชวงศ์เว่ยและราชวงศ์จิ้น พระพุทธศาสนาได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว วิวัฒนาการในการแปลพระไตรปิฎกมีความก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดด ปริมาณของพระสงฆ์และวัดวาอารามก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พร้อมกันนี้ก็เกิดปัญหาต่างๆไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์นอกรีตที่หลบหนีการใช้แรงงานและหลบภาษีของรัฐ หรือว่าการสร้างวัดวาอารามที่ใหญ่โตโอ่อ่า และที่สำคัญคือแนวคิดของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนานำเข้านั้น มีความขัดแย้งกับปรัชญาดั้งเดิมของจีน จนก่อให้เกิดการต่อต้านจากกลุ่มคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากมุมมองของลัทธิขงจื่อ ซึ่งยึดถือความภักดีและความกตัญญูเป็นศีลธรรมหลัก จึงเป็นที่มาของปรากฏการณ์สมณะไม่ไหว้กษัตริย์ (**沙门不敬王者**论) โดยภิกษุฮุ่ยหย่วน (**慧远**) ได้เขียนจดหมายโต้ตอบสมุหกลาโหมเหิง (**答恒太尉**书) ซึ่งต่อมาได้ถูกเรียบเรียงและขยายความไว้ใน “ทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์” ประกอบไปด้วยผลงานทั้งสิ้น 5 ผูก คือ 1. “คฤหัสถ์” (《**在家**》) 2. “บรรพชิต” (《**出家**》) 3. “แสวงหาศาสนาไม่ไหลตามกระแส” (《**求宗不顺化**》) 4. “สัมผัสธรรมไม่คล้อยตามโลก” (《**体极不兼**应》) 5. “รูปสิ้นวิญญาณไม่สูญ” (《**形尽神不**灭》) เดิมฮุ่ยหย่วนสนใจวิชาจากสำนักขงจื่อและเต๋า ได้เดินทางศึกษาวิชาจากสำนักต่างๆจนแตกฉาน ภายหลังได้พบกับภิกษุเต้าอัน (**道安**) จึงมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาจนบรรพชาและสร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงให้กับพระพุทธศาสนาในประเทศจีน

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดที่แตกต่างระหว่างขงจื่อและพุทธ อันเป็นที่มาของปรากฏการณ์สมณะไม่ไหว้กษัตริย์ในรัชสมัยจิ้นของภิกษุฮุ่ยหย่วน ในวรรณกรรมจีนทางพระพุทธศาสนาเรื่อง “ทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์” เพื่อตอบโต้กระแสจากราชสำนักที่กดดันภิกษุให้แสดงความเคารพต่อกษัตริย์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอจำแนกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีของลัทธิขงจื่อ

ความภักดีและความกตัญญูถือเป็นศีลธรรมหลักของลัทธิขงจื่อ ในคัมภีร์กตัญญูได้กล่าวไว้ว่า: **“夫孝，始於事**亲，**中於事君，终於立身”**。(Li, 1999) อมร ทองสุกได้ให้ความหมายไว้ว่าความกตัญญูนั้น เบื้องต้นคือการปรนนิบัติบุพการี เบื้องกลางคือการรับใช้องค์กษัตริย์ เบื้องปลายคือการครองตน (Thongsuk, 2020) จากข้อความดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่าการรับใช้องค์ประมุขหรือกษัตริย์นั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของความกตัญญู กล่าวได้ว่าทั้งจงและเชี่ยวเป็นคุณธรรมคู่กัน และมักจะใช้วลีว่า “จงเชี่ยว” **忠孝**) คู่กันในภาษาจีน

คำว่า “จง”(**忠**) ส่วนใหญ่เราจะให้คำแปลว่า “จงรักภักดี” ในอักขรานุกรมซัวเหวินเจี่ยจื้อ (说**文解字**) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การเคารพนับถือ” (http://szsw.bnu.edu.cn,2023) จะเห็นได้ว่าในความหมายเดิมนั้นไม่ได้มีความหมายว่าจงรักภักดี แต่มีพัฒนาการตามยุคสมัยจนมีความหมายของความจงรักภักดีอยู่ด้วย ปกรณ์ ลิมปนุสรณ์ได้บรรยายไว้ในหัวข้อ “มโนทัศน์ “จง” (**忠**) กับความหมายที่มากกว่าความภักดี” โดยละเอียดครอบคลุม รวมทั้งได้แบ่งวิวัฒนาการความหมายของคำว่า “จง” ไว้ดังนี้ :

1.1 “จง” เป็นอุดมการณ์ที่เบื้องบนต้องการปกครองคุ้มครองราษฎร **所谓道，忠于民而信于神也。上思利民，忠也。祝史正辞，信。**(zuozhuan, 2019) ที่เรียกว่าวิถีธรรมนั้น คือให้มี “จง” ต่อ

ประชาราษฎร์ ให้มี “ซิ่น” (**信**) ต่อเทพยดาอารักษ์ เมื่อเบื้องบนคิดถึงประโยชน์ของประชาราษฎร์ นั้นคือ “จง” เมื่อโหราจารย์กล่าวถ้อยคำแม่นยำ นั่นคือ “ซิ่น” (**信**)

1.2 “จง”เป็นคุณธรรมที่มุ่งหมายประโยชน์ส่วนรวม **何为忠贞。对曰：公家之利，知无不为，忠也。送往家居，藉具无猜，贞也。** (zuozhuan, 2019) อย่างไรจึงจะเรียกว่า “จง” “เจิน” วิสัชนาว่า ผลประโยชน์ของสาธารณะ เมื่อรู้เห็นแล้วไม่มีที่จะไม่ทำ นั่นก็คือ “จง” ส่งผู้ล่วงลับดูแลผู้ที่ยังอยู่ ต่างฝ่ายไร้กังขานั่นก็คือ “เจิน”

1.3 “จง” เป็นคุณธรรมที่แสดงต่อ “คนทั่วไป” **樊迟问仁。子曰：居处恭敬，执事敬，与人忠，虽之夷狄，不可弃也。** ฝานฉือถามเรื่อง“เหริน” อาจารย์กล่าวว่า: “ยามดำเนินใช้ชีวิตให้นอบน้อมระมัดระวัง ยามปฏิบัติกิจการงาน ให้มีใจเคารพ ยามสัมพันธ์กับผู้คนให้ “จง” แม้ไปยังแดนแผ่นดินเถื่อน ก็ไม่อาจละทิ้ง (หลักธรรมนี้) ได้

1.4 “จง” เป็นคุณธรรมประจำตัวของบริพาร **从命而利君谓之顺，从命而不利君谓之陷；逆命而利君谓之忠，逆命而不利君谓之篡。** ทำตามคำสั่งแล้วเกิดประโยชน์ต่อเจ้าเรียกว่า “เชื่อฟัง” ทำตามคำสั่งแล้วเกิดโทษต่อเจ้าเรียก “สอพลอ” ขัดขืนคำสั่งแล้วเกิดประโยชน์ต่อเจ้าเรียกว่า “จง” ขัดขืนคำสั่งแล้วเกิดโทษต่อเจ้าเรียกว่า “กบฏ” (Limpanusorn, 2022)

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่าความหมายของคำว่า “จง”**(忠)** นั้นมีวิวัฒนาการเรื่อยมา โดยปรับให้เข้ากับบริบทของสังคมในแต่ละยุคสมัย แต่พึงสังเกตุได้ว่า“จง”ยังเป็นเครื่องมือของนักปกครองในการบริหารแผ่นดิน ทำให้มีความหมายที่มากกว่าความภักดี มโนทัศน์ของ“จง” นั้นส่งต่อสังคมจีนในทุกๆด้านไม่ว่าจะด้านความคิดและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวจีนมาอย่างยาวนานจวบจนทุกวันนี้

ในคัมภีร์หลุนอี่ว์ได้มีการพูดถึงจง (**忠**) ไว้ว่า Confucius, (2008)**定公问：君使臣，臣事君，如之何？孔子曰：君使臣以礼，臣事君以忠。** สุวรรณา สถาอานันท์ Satha-Anand, (2016) ได้ให้ความหมายไว้ว่า: “ติ้งกงถามว่า “ผู้ปกครองพึงใช้ขุนนางอย่างไร ขุนนางพึงรับใช้เจ้าผู้ปกครองอย่างไร”ขงจื่อตอบว่าผู้ปกครองพึงใช้ขุนนางตามหลี่ ขุนนางพึงรับใช้ผู้ปกครองด้วยความซื่อสัตย์ภักดี จะเห็นได้ว่ารากเดิมของคำว่า “จง” มีความหมายของคำว่าภักดีอยู่ตั้งแต่ในยุคสมัยของขงจื่อจวบจนในสมัยพระเจ้าฮั่นอู่ตี้ (汉**武帝**) ถือเป็นยุคของ “วิชาขงจื่อ” เป็นสรณะเดียว โดยต่งจ้งซู (**董仲舒**) ได้ใช้หลักของลัทธิขงจื่อผสมผสานกับปรัชญาดั้งเดิมของจีนแล้วประยุกต์แนวคิดนี้เพื่อใช้ในการปกครองบ้านเมือง ขณะเดียวกันได้เขียนตำราต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปกครองประเทศ โดยกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามแนวคิด “สามหลักห้าคุณธรรม” (**三纲五常**) (สามหลัก คือ กษัตริย์เป็นหลักของขุนนาง พ่อเป็นหลักของลูก สามีเป็นหลักของภรรยา ส่วน 5 คุณธรรม คือ เมตตา ซื่อสัตย์ ปัญญา จารีตและสัจจะ ปรากฏในหนังสือชุนชิวฝานลู่ Dong zhongshu, (1975) จึงกล่าวได้ว่าสังคมจีนในยุคฮั่นมีแนวปฏิบัติระหว่างขุนนางกับกษัตริย์ที่ชัดเจน กำหนดให้กษัตริย์เป็นหลักของขุนนาง หลักความสัมพันธ์ทางสังคมนี้ไม่เพียงแต่จัดวางความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน แต่ยังส่งผลด้านความสัมพันธ์ไปถึงโครงสร้างอำนาจการบริหารของผู้ปกครองอีกด้วย

2. แนวคิดเรื่องการหลุดพ้นของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีแนวคิดและทฤษฎีที่หันหลังให้ทางโลก มองวัฏสงสารคือที่มาของทุกข์ทั้งปวง ฉะนั้นจึงแสวงหาเส้นทางในการออกจากบ่วงทั้งปวง แต่รูปแบบของการปฏิบัติธรรมมีอยู่ 2 รูปแบบคือ การเป็นฆราวาส ซึ่งเป็นวิถีการใช้ชีวิตทางโลกแต่สามารถปฏิบัติธรรมเพื่อส่งเสริมและเผยแผ่คำสอนได้ สองคือบวชเป็นพระ ละวิถีชีวิตแบบครองเรือน การครองเพศบรรพชิตนั้นเป็นเส้นขนานกับวิถีทางโลก คือโลกียะและโลกุตระ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ฆราวาส (**在家**)

คฤหัสถ์หรือฆราวาส คือ ผู้ใช้ชีวิตในทางโลกหรือผู้ครองเรือน พระพุทธศาสนาได้มีหลักธรรมเพื่อเป็นวัตรปฏิบัติสำหรับฆราวาส คือฆราวาสธรรม 4 ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ได้ให้ความหมายไว้ว่า “หลักธรรมสำหรับการครองเรือน, ธรรมของผู้ครองเรือน มี 4 อย่างคือ 1. สัจจะ ความจริง เช่น ซื่อสัตย์ต่อกัน 2. ทมะ ความฝึกฝน ปรับปรุงตน เช่น รู้จักข่มใจ ควบคุมอารมณ์ บังคับตนเองปรับตัวเข้ากับการงานและสิ่งแวดล้อมให้ได้ดี 3. ขันติ ความอดทน 4. จาคะ ความเสียสละ เผื่อแผ่ แบ่งปัน มีน้ำใจ” Somdej Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto), (2018) เมื่อพิเคราะห์จากหลักธรรมข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าหลักธรรมในฆราวาสธรรมมีความสอดคล้องกับ 5 คุณธรรม ในก็ได้ให้ทฤษฎีเกี่ยวกับการคลองตนสำหรับฆราวาสไว้ว่า: (Hongmingji) **“佛经所名，凡有二科：一者处世弘教，二者出家修道。处俗则奉上之礼、尊亲之敬、忠孝之意，表于经文，在三之训彰于圣典，斯与王制同命，有若符契，此一条全是檀越所明，理不容异也。**(ตามที่พระไตรปิฎกได้กล่าวไว้ (การปฏิบัติธรรม) มีอยู่ 2 รูปแบบ หนึ่งคือ อยู่ทางโลกเพื่อส่งเสริมและเผยแพร่คำสอน สองคือบวชเป็นพระ เมื่ออยู่กับทางโลกก็ต้องปฏิบัติตามจารีตประเพณี เคารพญาติผู้ใหญ่ ความภักดีและความกตัญญูกตเวทีเป็นหลักคำสอนที่แสดงไว้ในพระคัมภีร์ มีระเบียบที่สอดคล้องกันกับกษัตริย์ นั่นเป็นเส้นทางที่พระพุทธองค์ทรงแสดง โดยหลักการและเหตุผลนั้นก็ไม่ต่างกัน)

2.2 บรรพชิต (**出家**)

บรรพชิต คือ ผู้บวช, นักบวช เช่น ภิกษุ สมณะ ดาบส ฤษี เป็นต้น แต่เฉพาะในพระพุทธศาสนาได้แก่ ภิกษุและสามเณร (และภิกษุณี สิกขมานา สามเณรี) ธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาเนือง ๆ มี ๑๐ อย่าง (ปัพพชิตอภิณหปัจจเวกขณ์) คือบรรพชิตควรพิจารณาเนือง ๆ ว่า

1.เรามีเพศต่างจากคฤหัสถ์แล้ว

2. ว่า การเลี้ยงชีพของเราเนื่องด้วยผู้อื่น

3. ว่า เรามีอากัปกิริยาอย่างอื่นที่จะพึงทำ

4. ว่า ตัวเราเองยังติเตียนตัวเราเองโดยศีลไม่ได้อยู่หรือไม่

5. ว่า เพื่อนพรหมจรรย์ผู้เป็นวิญญู ใคร่ครวญแล้ว ยังติเตียนเราโดยศีลไม่ได้อยู่หรือไม่

6. ว่า เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น

7. ว่า เรามีกรรมเป็นของตน เราทำดีจักได้ดี เราทำชั่วจักได้ชั่ว

8. ว่า วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่

9. ว่า เรายินดีในที่สงัดอยู่หรือไม่

10. ว่า คุณวิเศษที่เราบรรลุแล้วมีอยู่หรือไม่ ที่จะทำให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเขิน เมื่อถูกเพื่อนบรรพชิตถามในกาลภายหลัง Somdej Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto), (2018)

การครองเพศบรรพชิตนั้นมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงกับคฤหัสถ์ กล่าวคือวิถีของทางโลกและทางธรรมนั้นแตกต่างกัน สอดคล้องกับวรรณกรรมเรื่อง “ทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์” ว่า (Hongmingji): **“出家则是方外之宾,迹绝於物。其为教也，达患累缘於有身，不存身以息患；知生生由于禀化，不顺化以求宗。求宗不由於顺化，故不重运通之资；息患不由於存身，故不贵厚生之意。此理之与世乖，道之与俗反者也”。**(นักบวชคือผู้ที่อยู่เหนือวิสัยของโลก อยู่เหนือวัตถุทั้งหลาย ศาสนาสอนว่าทุกข์เพราะมีร่างกายนี้ จึงไม่แสวงหาสิ่งใดเพื่อการปรนเปรอขันธ์ 5 หลักนี้จึงตรงข้ามกับทางโลก โลกียะและโลกุตระจึงต่างกัน) จึงเป็นข้อบ่งชี้ถึงความแตกต่างระหว่างการคลองเพศฆราวาสกับบรรพชิต การมีขันธ์ 5 หรือร่างกายนั้นเป็นทุกข์ บรรพชิตจึงไม่แสวงหาวัตถุใดๆเพื่อร่างกายนี้ หลักธรรมพื้นฐานนี้จึงทำให้บรรพชิตมีความต่างกันกับวิถีทางโลก)

3. แนวคิดทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์

ที่มาของทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์นั้นเกิดขึ้นเมื่อสมัยราชวงศ์จิ้นตะวันออกในปีที่ 6 ของรัชศกเสียนคัง (340) อำมาตย์นามว่าอี่ว์ปิง(**庾冰**) ถวายฎีกาต่อกษัตริย์เพื่อให้สมณะถวายความเคารพแก่กษัตริย์ ถือเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์จีนที่มีการเรียกร้องให้สมณะทำความเคารพกษัตริย์ แต่ในขณะเดียวกันเหอชง(**何充**)กับเหล่าขุนนางได้คัดค้านและถวายฎีกากลับแสดงความไม่เห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่าในอดีตที่ผ่านมากษัตริย์ไม่เคยรับสั่งให้สมณะต้องทำความเคารพกษัตริย์ ไม่เคยเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมปฏิบัติของสมณะ โดยมีการจารึกเหตุการณ์ในหงหมิงจี๋ว่า (Hongmingji): “**世祖武皇帝以盛明革命，肃祖明皇帝聪圣玄**览，岂**于**时**沙门不易屈膝？**顾**以不**变**其修善之法，所以通天下之志也。愚**谓**宜遵承先帝故事，於**义为长(บู ร พจักรพรรดิอู่(ซือหม่าเหยียน**司**马**炎** ค.ศ.265-290)ทรงปฏิวัติราชกิจด้วยปัญญา อ๋องหมิง (ซือหม่าเช้า**司**马绍 ค.ศ.323-325)เป็นผู้รอบรู้ในวิชา กระนั้นก็มิได้ให้สมณะคุกเข่ากราบไหว้ ฉะนั้นแลมิควรเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมปฏิบัติ เพื่อประสงค์ของใต้หล้า อนุชนรุ่นหลังพึงตามรอยบูรพจักรพรรดิ แนวปฏิบัตินั้นเป็นคุณค่าที่ยั่งยืนสู่เรา) ต่อมามีการถกกันอีกหลายรอบในประเด็นดังกล่าว แต่สุดท้ายก็ไม่ได้มีข้อสรุปจนกระทั่งเหิงเซวียนได้หยิบยกประเด็นสมณะควรไหว้กษัตริย์หรือไม่ขึ้นมาถกใหม่ โดยให้ความเห็นว่า(Hongmingji) : “**沙门之所以生生**资**存，亦日用於理命，岂有受其德而**遗**其礼，沾其惠而**废**其敬哉？** CBETA, (2023) (การคงอยู่และการครองชีพของสมณะ ล้วนได้รับพระกรุณาจากกษัตริย์ ไยถึงไม่แสดงความเคารพ ได้รับพระเมตตาแต่จะละทิ้งมารยาทนี้ไปเล่า?) ขุนนางในราชสำนักจำนวนมากที่เห็นด้วยกับความคิดนี้ แต่ก็มีขุนนางบางส่วนคัดค้านโดยเขียนจดหมายไปมาถึง 4 ครั้งด้วยกัน แต่เหิงเซวียนก็ไม่ละความพยายาม จึงได้เขียนจดหมายถกเรื่องนี้กับเหล่าขุนนางทั้งแปด (**与八座**书论**道人敬事**)โดยมีการถกเถียงกันอีกหลายรอบกระนั้นยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัด เหิงเสวียนจึงได้เขียนจดหมายถึงสมณะฮุ่ยหย่วน จากนี้ไม่นานเหิงเสวียนได้ยึดอำนาจเป็นจักรพรรดิ และมีกระแสราชโองการอนุญาตให้สมณะไม่ต้องทำความเคารพกษัตริย์ จึงถือว่าทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์ประสบผลสำเร็จในปีที่ 2 ของการครองราชย์กษัตริย์เหิงเสวียนถูกลอบปลงพระชนม์ ประเด็นปัญหาสมณะควรทำความเคารพกษัตริย์หรือไม่นั้นก็ไม่ถูกพูดถึงอีก แต่สมณะฮุ่ยหย่วนได้เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนา จึงได้รวบรวมจดหมายที่ตอบเหิงเสวียนและได้ขยายความให้สมบูรณ์จนเป็นที่มาของทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจของผู้วิจัยจากข้อมูล CNKI ในประเทศจีน ฐานข้อมูล Thaijo และ ThaiLIS ในประเทศไทยและฐานข้อมูลอื่น ๆ เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย พบว่าหนังสือเรื่องพระพุทธศาสนาตอนใต้ในราชวงศ์จิ้นตะวันออก โดยเหรินจี่อี้ว์ (**任继愈**) ได้ศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสมณะไม่เคารพกษัตริย์ พบว่างานวิจัยดังกล่าวทำการวิจัยในแง่มุมทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง ทั้งนี้ยังขาดทฤษฎีและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์

วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของโจวเหวินกวน (**周玟**观) เรื่อง ความท้าทายและการตอบโต้: การวิจัยปัญหาสำคัญของพระพุทธศาสนาในยุคก่อนราชวงศ์ถัง โดยให้ความเห็นในประเด็นสมณะไม่ไหว้กษัตริย์ว่า ถือเป็นการปกป้องสมณะของเหล่าพุทธศาสนิกชนในมิติที่หลากหลาย ในยุคก่อนราชวงศ์ถังนั้นมีการยืนหยัดในการธำรงวัตรปฏิบัติของสมณะที่สืบสายจากอินเดีย แต่ขณะเดียวกันก็มีการหลอมรวมปรัชญาความคิดกับปรัชญาดั้งเดิมเมื่อพระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนจีน (Chou,2007) วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของหลิวลี่ฟู (**刘立夫**) เรื่อง การวิจัยคัมภีร์หงหมิงจี๋ (**弘明集**) จะมีความคล้ายคลึงกันกับโจวเหวินก้วน แต่จะเน้นประเด็นความขัดแย้งระหว่างพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนานำเข้ากับราชอำนาจ ส่วนใหญ่จะเป็นแง่มุมทางการเมืองและสังคม ยังขาดประเด็นด้านแนวคิดและหลักปรัชญาดั้งเดิมของจีน (Liu, 2001)

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทของผูโยวเหริน (**浦有仁**) เรื่องความขัดแย้งระหว่างรัฐกับศาสนาในรัชสมัยเว่ยและรัชสมัยจิ้นจวบจนรัชวงศ์ถัง โดยใช้ทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์ของฮุ่ยหย่วนเป็นหลัก โดยได้สรุปเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับพุทธศาสนาไว้อย่างละเอียด โดยให้ความเห็นว่าทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์มีความสำคัญต่อประวัติของพระพุทธศาสนาในประเทศจีนอย่างยิ่ง (Pu, 2012)

นอกจากวิทยานิพนธ์แล้ว ยังมีบทความวิชาการจำนวนหนึ่ง ซึ่งเขียนในแง่มุมที่หลากหลาย เช่น เรื่องพระพุทธศาสนากับอำนาจรัฐ กรณีศึกษาทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์ของฮุ่ยหย่วน เขียนโดยหลิวเวย (**刘威**) เรื่องพระพุทธศาสนาแนวจีนผ่านข้อถกเถียงของทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์ ซึ่งเขียนโดยเย่ว์ฮุย (**岳辉**) แต่ส่วนใหญ่จะเป็นบทความเชิงแนะนำ ยังขาดการกลั่นกรองและการวิเคราะห์เชิงลึก

จากการสำรวจพบว่าการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ“ทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์” นั้น ส่วนใหญ่จะอยู่ในแวดวงวิชากาของจีนและการวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นแง่มุมทางการเมืองหรือประวัติศาสตร์ ดังนั้นการวิจัยแนวคิดของพุทธศสานาและปรัชญาขงจื่อผ่านปรากฏการณ์สมณะไม่ไหว้กษัตริย์ ถือว่ามีความสำคัญกับการศึกษาปรัชญาจีนในประเทศไทยเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังสามารถเปิดมุมมองการเข้าใจพระพุทธศาสนามหายานของจีนให้กว้างขึ้นอีกด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

“ทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์” เขียนโดยภิกษุฮุ่ยหย่วน ในสมัยราชวงศ์จิ้นตะวันออก รวมอยู่ใน “หงหมิงจี๋” (**弘明集**) ซึ่งเป็นคัมภีร์รวบรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องพระพุทธศาสนาตั้งแต่ราชวงศ์ฮั่นตะวันออกจนถึงราชวงศ์เหนือใต้ รวบรวมโดยภิกษุเซิงโย่ว (**僧佑**) มีจำนวน 14 เล่ม ปรากฏในพระไตรปิฎกไทโช เล่มที่ 51

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อตกลงเบื้องต้นสำหรับการถอดเสียงภาษาจีนอิงกับเกณฑ์การถ่ายทอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักขรวิธีไทยของคณะอนุกรรมการพิจารณาเกณฑ์การถ่ายทอดเสียงภาษาจีนเป็นภาษาไทย ฉบับสำนักนายกรัฐมนตรี ปี พ.ศ. 2540

2. ชื่อคนหรือชื่อเฉพาะที่จำเป็นต้องมีภาษาจีนกำกับจะวงเล็บไว้เมื่อปรากฏเป็นครั้งแรกเท่านั้น

3. การอ้างอิงคัมภีร์จากต้นฉบับภาษาจีนได้ทำการแปลเป็นภาษาไทยโดยผู้วิจัยซึ่งจะวงเล็บกำกับไว้หลังต้นฉบับภาษาจีน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาแนวคิดที่แตกต่างระหว่างปรัชญาขงจื่อและพระพุทธศาสนาอันเป็นที่มาของปรากฏการณ์สมณะไม่ไหว้กษัตริย์นั้น สามารถวิเคราะห์ได้จากมุมมองของขงจื่อและพระพุทธศาสนา โดยรายละเอียดของผลการศึกษามีดังนี้

1. วิเคราะห์แนวคิดของขงจื่อต่อทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์

พระพุทธศาสนามีแนวคิดการหันหลังออกจากบ้าน (ทางโลก) เพื่อเข้าสู่ทางธรรม แต่ขงจื่อมีแนวคิดยึดถือ “บ้าน” เป็นศูนย์กลาง และได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หลักความสัมพันธ์ทางสังคมนี้ก็เป็นหลักความสัมพันธ์ทางโครงสร้างการบริหารแผ่นดิน เมื่อผู้ปกครองใช้ปรัชญาขงจื่อในการปกครองแผ่นดิน การปะทะทางความคิดกับพระพุทธศาสนาจึงเกิดขึ้น ตัวอย่างเช่นการถือพรหมจรรย์ของบรรพชิตที่ทำให้ไม่มีผู้สืบสกุล ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดขงจื่อที่เห็นว่าหากชายใดไม่มีผู้สืบสกุล ผู้นั้นคือผู้อกตัญญู ในคัมภีร์เม่งจื่อ (**孟子**)

ได้กล่าวไว้ว่า: “**不孝有三，无后为大**” (ความอกตัญญูมีอยู่ 3 ประการ ประการหลักนั้นไซร้ คือไร้ผู้สืบสกุล) (Li ,1999) การปลงผมของสมณะถือเป็นพฤติกรรมที่ขัดต่อหลักกตัญญูตามแนวคิดของขงจื่อ ในคัมภีร์กตัญญูได้กล่าวไว้ว่า: “**身体发肤，受之父母，不敢毁伤，孝之始也**” (อัน ร่าง กาย ผิวแลหนังนั้นได้รับจากบุพการี จึงมิกล้าให้เกิดความเสียหาย นี่คือจุดเริ่มต้นแห่ง มิอาจจะให้ถูกทำลาย ถือเป็นจุดเริ่มต้นแห่งกตัญญู) (Li ,1999) เนื่องจากเส้นผมและผิวพรรณสืบทอดมาจากพ่อแม่ การรักษาไว้ซึ่งเส้นผมและร่างกายที่ได้ตกทอดมาจากบรรพบุรุษจึงเป็นการเริ่มต้นของความกตัญญู ดังนั้นวัตรปฏิบัติของสมณะสงฆ์นั้น ขัดต่อหลักปรัชญาของขงจื่อที่ยึดถือความกตัญญูและซื่อสัตย์ภักดีเป็นศีลธรรมหลัก การไม่แสดงออกซึ่งความกตัญญูต่อพ่อแม่และไม่แสดงความเคารพต่อกษัตริย์นั้นก็ย่อมขัดต่อขนบจารีตของสังคมจีนที่หยั่งรากฝังลึก Chanthasittiporn, (2018) ได้อธิบายว่า: “สังคมจีนยุคโบราณเป็นสังคมที่เน้นการควบคุมทางสังคมด้วยหลักจารีตเป็นสำคัญ ซึ่งจารีตถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการธำรงกรอบจริยธรรมของสังคม และเมื่อกล่าวถึง หลักจริยธรรมอันเป็นหัวใจสำคัญของมุมมองการปกครองในลัทธิหรูจะประกอบด้วย หลักความสัมพันธ์ทั้งห้าและหลักบรรทัดฐานสาม หลักความสัมพันธ์ทั้งห้าปรากฏหลักฐานมาแต่ยุคก่อนขงจื่อ ประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร กษัตริย์กับขุนนาง สามีกับภรรยา พี่กับน้อง และเพื่อนกับเพื่อน ส่วนหลักบรรทัดฐานสามเพิ่งปรากฏหลักฐานในสมัยราชวงศ์ฮั่น ประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรกษัตริย์กับขุนนาง และสามีกับภรรยา เราจะเห็นได้ว่าทั้งสองหลักการนี้มีความทับซ้อนกัน อีกทั้งมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก หลักการทั้งสองถือเป็นหลักการทางสังคมที่ควบคุมตลอดจนจัดวางความสัมพันธ์ของผู้คนอันส่งผลไปถึงโครงสร้างอำนาจและการผลิตซ้ำทางสังคมมาโดยตลอดประวัติศาสตร์จีน ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วว่า หลักจริยธรรมของสังคมเป็นสาระสำคัญของการควบคุมทางสังคมของจีน และมีหลักฐานอ้างอิงปรากฏโดยตลอดในตำราทั้งสี่เมื่อมีการกำหนดหลักจริยธรรม ย่อมต้องมีเกณฑ์ที่สามารถใช้ชี้วัดมาตรฐานกำหนดความประพฤติของคู่ความสัมพันธ์ด้วย เมื่อพิจารณาในตำราต้าเสวียเราสามารถพบเกณฑ์ที่จะใช้เป็นมาตรฐานวัดคุณธรรมของแต่ละคู่ความสัมพันธ์ได้” การเคารพกษัตริย์ถือเป็นรัฐพิธี กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการแสดงออกของสังคมมนุษย์อันเป็นครรลองที่ถูกต้องเหมาะสมที่สังคมได้บัญญัติในการปฏิบัติต่อกันตามคู่ความสัมพันธ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จากแนวคิดและปรัชญาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าขงจื่อมีแนวคิดและปรัชญาที่ยึดถือตัวตน(อัตตา)เป็นหลักเริ่มต้นที่การมีตัวตนจึงได้มีการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนและการจัดวางโครงสร้างอำนาจการบริหารที่จัดวางราชอำนาจเป็นอำนาจสูงสุด

2. วิเคราะห์แนวคิดของพระพุทธศาสนาอันเป็นที่มาของทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์

2.1 การปฏิบัติตนของฆราวาสในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้บรรพชิตออกจากเรือน และเห็นร่างกายนี้ไม่เที่ยง การยึดติดกับร่างกายนี้จึงเป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์ทั้งปวง ซึ่งมีบทพิจารณาสังขารดังในพระสูตรได้กล่าวไว้ว่า:“สัพเพ สังขารา อนิจจา สัพเพ สังขารา ทุกขา สัพเพ ธัมมา อะนัตตา” ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีกระบวนการคิดและแนวปฏิบัติที่ต่างกับทางโลก โดยฮุ่ยหย่วนเน้นย้ำว่าสมณะคือผู้อยู่เหนือโลก **(方外之宾)** แต่การเป็นพุทธศาสนิกชนมิได้มีเพียงเพศบรรพชิต ยังมีเพศฆราวาสอยู่ด้วย การเป็นผู้ครองเรือนนั้นก็ให้ปฏิบัติตามจารีตประเพณี ซึ่งมีบทบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎกโดยฮุ่ยหย่วนได้เน้นย้ำการปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรม ผลการวิจัยได้ค้นพบว่าฆราวาสธรรมในพระพุทธศาสนานั้นสอดคล้องกับจริยธรรมทั้ง 5 ของขงจื่อ คือคือ เมตตา ซื่อสัตย์ ปัญญา จารีตและสัจจะ เช่นสัจจะในพระพุทธศาสนานั้นสอดคล้องกับซิ่น (**信**) ในจริยธรรมทั้ง 5 ธรรมของผู้ครองเรือนนั้นเป็นหลักการใช้ชีวิตของคฤหัสถ์ โดยเน้นชัดว่าฆราวาสควรปฏิบัติตามจารีตประเพณี จะเห็นได้ว่าฮุ่ยหย่วนมีความพยายามหลอมรวมหลักฆราวาสธรรมให้เข้ากับปรัชญาขงจื่อและหลักจรรยาจารีตของสังคม โดยการหลอมรวมความคิดระหว่างพระพุทธศาสนากับปรัชญาขงจื่อในอีกหลายด้านด้วยกัน เช่นเรื่องกตัญญู ได้ชี้แจง

ว่าการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนานั้นเป็นปลายทางของความกตัญญู จักเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาในยุคนั้นมีความพยายามหลอมรวมหลักธรรมของพระพุทธนาให้เข้ากับขงจื่อ โดยเสริมอีกว่าหลักธรรมของพระพุทธศาสนาในส่วนของฆราสาสธรรมนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับปรัชญาขงจื่อ

2.2 วิเคราะห์วิธีตอบโต้กระแสจากราชสำนักของสมณะฮุ่ยหย่วน

ฮุ่ยหย่วนใช้วิธีการตอบโต้แบบไม่แปลกแยกหรือเห็นต่างจากปรัชญาขงจื่อ พร้อมประกาศจุดยืนของเพศบรรพชิต โดยจะเห็นได้ว่าเมื่อครั้นเหิงเซวียนเห็นว่าการไม่ไหว้กษัตริย์เป็นเรื่องใหญ่ของราชสำนักโดยดังพระสูตรได้กล่าวไว้ว่า(Hongmingji): “**沙門不敬王者，既是情所不了，於理又是所未谕。一代大事，不可令其礼不允，近与八座**书，**今示君，君可述所以不敬意也**” (สมณะไม่ไหว้กษัตริย์นั้น ผิดวิสัยทางความรู้สึกและหลักการ เป็นเรื่องใหญ่แห่งยุค ปล่อยให้ขัดต่อมารยาทมิได้ จึงเขียนจดหมายสอบถามเหล่าอำมาตย์ เพื่อไต่ถามสาเหตุของการไม่เคารพนี้) ขณะเดียวกันเหิงเซวียนได้เขียนจดหมายถึงฮุ่ยหย่วน จากการวิเคราะห์การคำถามของฮุ่ยหย่วนนั้นอยู่บนพื้นฐานการเคารพแนวคิดขงจื่อและเต๋า รวมถึงใช้ทฤษฎีของขงจื่อเองในการตอบคำถาม ดังเมื่อเหิงเซวียนถามถึงการปลงผม ฮุ่ยหย่วนจึงได้ตอบว่า “**立身行道**” (การตั้งตนปฏิบัติธรรม) ซึ่งความมาจากคัมภีร์กตัญญู โดยประโยคเต็มคือ (Confucius, 2020) “**立身行道，杨名于后世，孝之**终**也**” อมร ทองสุกได้ให้คำแปลไว้ว่า: “การตั้งตนปฏิบัติธรรม ชื่อเสียงขจรถึงอนุชนรุ่นหลัง นั่นเป็นปลายทางของความกตัญญู” จะเห็นว่าฮุ่ยหย่วนตอบคำถามของขงจื่อโดยใช้หลักปรัชญาของขงจื่อเอง ทำให้ฝ่ายขงจื่อมิอาจตอบโต้ได้อีก ทั้งยังได้เน้นย้ำว่าพระพุทธศาสนากับขงจื่อมีจุดหมายเดียวกัน ดังพระสูตรได้กล่าวไว้ว่า (Hongmingji): “ **道法与名教，如来之与尧孔，发致**虽**殊，潜相影响，出**处诚**异**，终**期**则**同**”** (พุทธกับขงจื่อ ยูไลและกษัตริย์เหยา จุดเริ่มต้นแตกต่างนัก แต่ต่างส่งอิทธิพลซึ่งกัน แหล่งที่มาแม้นแตกต่างแต่ปลายทางเสมอเหมือน)

อภิปรายผลการวิจัย

พัฒนาการของศาสนาเมื่อเริ่มต้นเผยแผ่เข้าไปสู่สังคมใดสังคมหนึ่ง ย่อมมีการปะทะกับวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นธรรมดา ดั่งปรากฏการณ์ของสมณะไม่ไหว้กษัตริย์ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงยุคต้นของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศจีน ขณะนั้นการแปลพระไตรปิฎกยังไม่สมบูรณ์ กล่าวคือการแปลพระไตรปิฎกในจีนจะเป็นลักษณะการทยอยแปล เป็นการอัญเชิญพระไตรปิฎกมาจากอินเดียหรือพระสงฆ์จากอินเดียเป็นผู้นำเข้ามาก็สุดแท้แต่ แต่กระบวนการการแปลพระไตรปิฎกนั้นผ่านมาหลายยุคหลายสมัยจึงจะสมบูรณ์ดั่งปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน คัมภีร์พระพุทธศาสนามีการจารึกเหตุการณ์กษัตริย์กราบไหว้สมณะสงฆ์ เช่น คัมภีร์นิพพาน (**涅槃**经) คัมภีร์จตุรงควินัย (**四分律**) เป็นต้นแต่คัมภีร์ดังกล่าวมิได้ถูกแปลและถ่ายทอดไปสู่พุทธศาสนิกชน ฉะนั้นก็เป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้กษัตริย์ผู้ที่เป็นพุทธมามกะไม่ทราบวิธีการปฏิบัติตนต่อภิกษุเยื่องไร ภิกษุก็ไม่ได้เรียนรู้ข้อวัตรปฏิบัติต่อกษัตริย์เนื่องจากการแปลพระไตรปิฎกยังไม่สมบูรณ์ เมื่อชาวจีนกับชาวอินเดียมีการข้ามพรหมแดนไปมาหาสู่กันผ่านเส้นทางสายไหม การแลกเปลี่ยนอารยธรรมจึงเกิดขึ้นผ่านเส้นทางนี้ทำให้มีการอัญเชิญสมณะจากอินเดีย เดิมทีกษัตริย์นับถือสมณะในฐานะผู้มีอิทธิฤทธิ์และสามารถเสี่ยงทายอนาคตได้ มิได้บูชาเพราะเห็นพระรัตนตรัยเป็นสรณะ จะเห็นได้ว่าตั้งแต่พระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในดินแดนจีน สมณะถูกต้อนรับและเคารพจากผู้ปกครอง จวบจนในสมัยราชวงศ์จิ้นจึงมีการปะทะทางความคิดกับปรัชญาขงจื่อ การปกป้องพระพุทธศาสนาของ ฮุ่ยหย่วนผ่าน “ทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์” จึงเริ่มต้นขึ้นด้วยความแตกฉานในพระสัทธรรม มีการใช้คำว่า ผู้อยู่เหนือโลก(**方外之**宾) ในการกำหนดความแตกต่างจากฆราวาส ซึ่งถือว่าได้บัญญัติคำต้นแบบให้กับพระพุทธศาสนาในสมัยที่พระไตรปิฎกยังมิได้แปลเป็นภาษาจีนอย่างสมบูรณ์ แต่ข้อจำกัดนี้มิได้เป็นอุปสรรคแต่อย่างใด เพราะมีการใช้หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนามา

หลอมรวมกับขงจื่อและเต๋า การปะทะทางความคิดครั้งนี้ทำให้ทฤษฎีของพระพุทธศาสนาแข็งแกร่งและสมบูรณ์เพียงพอที่จะทำให้พระพุทธศาสนาถูกยอมรับมากขึ้น ฮุ่ยหย่วนได้สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงให้กับพระพุทธศาสนา ทำให้สมณะสงฆ์สามารถเป็นผู้บำเพ็ญเพียรโดยโลกุตระได้ในสังคมจีนจวบจนทุกวันนี้ จากการสำรวจของผู้วิจัยจากข้อมูล CNKI ในประเทศจีน ฐานข้อมูล Thaijo และ ThaiLIS ในประเทศไทยและฐานข้อมูลอื่น ๆ เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย พบว่าหนังสือเรื่องพระพุทธศาสนาตอนใต้ในราชวงศ์จิ้นตะวันออก โดยเหรินจี่อี้ว์ (任继愈) ได้ศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสมณะไม่เคารพกษัตริย์ พบว่างานวิจัยดังกล่าวทำการวิจัยในแง่มุมทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง ทั้งนี้ยังขาดทฤษฎีและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์ วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของโจวเหวินกวน (周玟观) เรื่องความท้าทายและการตอบโต้: การวิจัยปัญหาสำคัญของพระพุทธศาสนาในยุคก่อนราชวงศ์ถัง โดยให้ความเห็นในประเด็นสมณะไม่ไหว้กษัตริย์ว่า ถือเป็นการปกป้องสมณะของเหล่าพุทธศาสนิกชนในมิติที่หลากหลาย ในยุคก่อนราชวงศ์ถังนั้นมีการยืนหยัดในการธำรงวัตรปฏิบัติของสมณะที่สืบสายจากอินเดีย แต่ขณะเดียวกันก็มีการหลอมรวมปรัชญาความคิดกับปรัชญาดั้งเดิมเมื่อพระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนจีน (Chou,2007) วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของหลิวลี่ฟู (刘立夫 เรื่อง การวิจัยคัมภีร์หงหมิงจี่ （弘明集） จะมีความคล้ายคลึงกันกับโจวเหวินก้วน แต่จะเน้นประเด็นความขัดแย้งระหว่างพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนานำเข้ากับราชอำนาจ ส่วนใหญ่จะเป็นแง่มุมทางการเมืองและสังคม ยังขาดประเด็นด้านแนวคิดและหลักปรัชญาดั้งเดิมของจีน (Liu, 2001) วิทยานิพนธ์ปริญญาโทของผูโยวเหริน (浦有仁) เรื่องความขัดแย้งระหว่างรัฐกับศาสนาในรัชสมัยเว่ยและรัชสมัยจิ้นจวบจนรัชวงศ์ถัง โดยใช้ทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์ของฮุ่ยหย่วนเป็นหลัก โดยได้สรุปเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับพุทธศาสนาไว้อย่างละเอียด โดยให้ความเห็นว่าทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์มีความสำคัญต่อประวัติของพระพุทธศาสนาในประเทศจีนอย่างยิ่ง (Pu, 2012) นอกจากวิทยานิพนธ์แล้ว ยังมีบทความวิชาการจำนวนหนึ่ง ซึ่งเขียนในแง่มุมที่หลากหลาย เช่น เรื่องพระพุทธศาสนากับอำนาจรัฐ กรณีศึกษาทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์ของฮุ่ยหย่วน เขียนโดยหลิวเวย (刘威) เรื่องพระพุทธศาสนาแนวจีนผ่านข้อถกเถียงของทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์ ซึ่งเขียนโดยเย่ว์ฮุย (岳辉) แต่ส่วนใหญ่จะเป็นบทความเชิงแนะนำ ยังขาดการกลั่นกรองและการวิเคราะห์เชิงลึก จากการสำรวจพบว่าการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ“ทฤษฎีสมณะไม่ไหว้กษัตริย์”นั้น ส่วนใหญ่จะอยู่ในแวดวงวิชากาของจีนและการวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นแง่มุมทางการเมืองหรือประวัติศาสตร์ ดังนั้นการวิจัยแนวคิดของพุทธศสานาและปรัชญาขงจื่อผ่านปรากฏการณ์สมณะไม่ไหว้กษัตริย์ ถือว่ามีความสำคัญกับการศึกษาปรัชญาจีนในประเทศไทยเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังสามารถเปิดมุมมองการเข้าใจพระพุทธศาสนามหายานของจีนให้กว้างขึ้นอีกด้วย

References

Confucius,Q （孔夫子）(2008). T he Analects of Confucius.论语. (Satha-Anand,Translator) Bangkok: Openbooks Press. (White Edition)

Confucius,Q（孔夫子）.(2020).XiaoJing孝经. (Thongsuk,Translator)Bankok:cheechinkhor Tekka.

Chanthsithiporn,S. (2561).THE FIVE RELATIONSHIPS, THE THREE MAINSTAYS, VIEWPOINT FROM ETHICS AND THE STABILITY OF CHINESE SOCIETY Journal of MCU Social Science Review,7(2).247-261

Chou, W. (2007) Challenge and Response: On the Critical Issues about Localization of Buddhism in China before the Tang Dynasty论唐以前佛教中国化的几个关键问题. (Doctoral Dissertation). National Taiwan University.

Dong, Z. (1975). Cunqiufanlu**春秋繁露**. Beijing:Zhonghua Book Company.

Hongmingji**弘明集**. Sheng You(collect), Tipitaka Taijo（**大正藏**）, Chinese Buddhist Electronic Text Association（**中**华电子佛典协会）Retrieved April 20,2022,fromhttps://cbetaonline.dila.edu.tw/zh/

Satha-Anand, S. (2019). Wisdom from the East. Bangkok: Openbooks Press. (White Edition)

Thongsuk, A. (2023). The Analects of Confucius PathumThani:Chunhawat Press.

Liu, L. (2001). A Primary Study of Hong Ming Ji**弘明集研究**, (Doctoral Dissertation). Nanjing University.

Li, X. (Editor-in-Chief), (1999). Xlaojingzhusu**孝**经注疏. Beijing: Peking University Press.

Li, X. (Editor-in-Chief), (1999). Mengzizhusu**孟子注疏**. Beijing: Peking University Press.

Limpanusorn, P. (2022). The 5 th Chinese Studies Academic Forum on the topic of The concept of "Zhong" (**忠**) and its meaning beyond loyalty. August 23.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Thai Tripitakas. Bangkok:MCU Press.

Pu, Y. (2012). Conflicts Between Religion and The Government From Wei-Jin To Sui-Tang-Centering On The Buddhists Defying The Throne By Huiyuan**魏晋至隋唐政教之争**议—**以惠**远《沙门不净王者论》为中心, (Master's Thesis). Huafan University

Phra Brahma Kunaporn (P. A. Payutto), (2018). Dictionary Of Buddhist (22nd ed.). Phra Nakhon Si Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

Ren, J. Du Jiwen (1995). History of Buddhism**佛教史**. Taipei: XiaoyuanPress.

Shuzihuashuowenjiezi(**数字化**说文解字) .Retrieved April 20,2022,from http://szsw.bnu.edu.cn

Tang Y. (1997) Hanweiliangjinnanbeichaofojiaosi汉魏两晋南北朝佛教史, Beijing: Peking University Press.

Zuozhuanhenggngloinian**左**传恒公六年Retrieved April 20,2022,from https://ctext.org/

Taisho Tripiṭaka (**大正新脩大藏**经) Retrieved April 20,2022,from https://www.cbeta.org. Chinese Buddhist Electronic Texts Association.